

CZU: 94 + 351.746.1](478)"19"

POLIȚIA SECRETĂ A RSS MOLDOVENEȘTI – EFECTIV ȘI SARCINI ÎN PRIMII ANI POSTBELICI

Alexandru MALACENCO

Universitatea de Stat din Moldova

În prezentul studiu ne propunem să continuăm cercetarea, de această dată mai vastă, a procesului de (re)sovietizare a Basarabiei din optica „poliției secrete” sovietice NKGB-MGB, în primii ani postbelici, pe care am inițiat-o mai devreme prin câteva studii, aici focusându-ne atenția pe analiza efectivului NKGB-MGB al RSS Moldovenești în primii ani postbelici. Analiza materialelor de arhivă și a surselor istoriografice a demonstrat că nu avem date absolut complete asupra efectivului NKGB-MGB al RSS Moldovenești. Cu toate acestea, informațiile identificate în sursele documentare inedite și edite ne permit să descifrăm anumite tendințe referitor la politica de cadre a Uniunii Sovietice în formarea stavelor de personal ale NKGB-MGB al RSS Moldovenești în primii ani postbelici. Tendințele urmărite de politica de cadre a URSS în procesul formării efectivului NKGB-MGB al RSS Moldovenești, componența etnică a efectivului NKGB-MGB al RSS Moldovenești în prima decadă postbelică, profesionalismul cadrelor Poliției Secrete a RSS Moldovenești în primii ani postbelici, prioritățile contrainformative ale Poliției Secrete a RSS Moldovenești în contextul schimbării conjuncturii internaționale în primii ani postbelici sunt subiecte abordate în prezentul studiu. Cercetarea noastră se va baza, în mare parte, pe materialele documentare inedite din fondul administrativ al arhivei Serviciului de Informații și Securitate al Republicii Moldova (ASIS RM), documente edite, precum și pe alte surse istoriografice.

Cuvinte-cheie: *poliție secretă (NKGB-MGB), RSS Moldovenească, efectiv, compoziție etnică, sarcini și priorități contrainformative, URSS.*

THE SECRET POLICE OF THE MOLDAVIAN SSR – PERSONNEL AND TASKS IN THE FIRST POST-WAR YEARS

The study that we bring to your attention aims to continue a larger research of the process of the (re)sovietisation of Bessarabia from the perspective of the soviet “secret police” NKGB-MGB, during first postwar years. In the present study, the author will focus on analyzing the personnel of the NKGB-MGB of the Moldavian SSR in the first postwar years. The analysis of archive materials and historiographical sources has shown that we do not have absolutely complete data on the personnel of NKGB-MGB of Moldavian SSR. However, the information identified in the unpublished and published documentary sources allow us to discover certain tendencies regarding the Soviet Union's personnel policy in the process of forming the NKGB-MGB Moldavian SSR staff, in the first postwar decade. This study addresses the following topics: trends pursued by USSR human resources policy in the process of forming the NKGB-MGB staff of the Moldavian SSR, the ethnic composition of the NKGB-MGB staff of the Moldovan SSR, the professionalism of the secret police officers of the Moldavian SSR in the first postwar years, the counterintelligence priorities of the secret police of the Moldavian SSR in the context of changing the international circumstances in the first postwar years.

This study is mainly based on unpublished documents from the administrative fund of the archive of the Security and Intelligence Service of the Republic of Moldova (ASISRM), published documents and other historiographical sources.

Keywords: *The secret police (NKGB-MGB), Moldavian SSR, staff, ethnical composition, tasks and counterintelligences priorities, USSR.*

Introducere

Procesul de formare a efectivului Poliției Secrete (NKGB-MGB) a RSS Moldovenești* pe parcursul primei decade postbelice, precum și rolul instituției date în contextul (re)sovietizării acestui spațiu, este un subiect care suscită și astăzi interesul public, dar care în mod paradoxal, după mai bine de 70 ani, este prea puțin cunoscut și cercetat în spațiul istoriografic din Republica Moldova.

În prezentul studiu ne propunem să continuăm cercetarea procesului de (re)sovietizare a Basarabiei din optica „Poliției Secrete” sovietice NKGB-MGB, în primii ani postbelici, pe care am inițiat-o mai devreme [1,2], aici focusându-ne atenția pe analiza efectivului NKGB-MGB al RSS Moldovenești în prima decadă postbelică (1944-1953). De asemenea, în prezentul demers științific ne vom concentra pe analiza următo-

* În textul prezent denumirea de RSS Moldovenească va fi utilizată ca sinonim pentru Basarabia, și viceversa.

relor aspecte: tendințele urmărite de politica de cadre a URSS în procesul de formare a efectivului NKGB-MGB al RSS Moldovenești, componența etnică a efectivului NKGB-MGB al RSS Moldovenești în prima decadă postbelică, profesionalismul cadrelor Poliției Secrete a RSS Moldovenești în primii ani postbelici, prioritățile contrainformative ale Poliției Secrete a RSS Moldovenești în contextul schimbării conjuncturii internaționale în primii ani postbelici.

Prin urmare, cercetarea și elucidarea acestor aspecte ne va permite să înțelegem care era scopul politicilor de cadre promovate de URSS în procesul de formare a efectivului Poliției Secrete a RSS Moldovenești în prima decadă postbelică.

Studiul nostru se va baza, în mare parte, pe materialele documentare inedite din fondul administrativ al arhivei Serviciului de Informații și Securitate al Republicii Moldova (ASIS RM) [3], documente edite [4], precum și pe alte surse istoriografice [5]. Sursele documentare inedite din ASIS RM conțin date și informații valoroase referitor la efectivul de conducere și de execuție al Poliției Secrete a RSS Moldovenești în primii ani postbelici, precum și alte date importante privind atribuțiile unor subdiviziuni ale instituției.

Incursiune istoriografică

În general, tematica privind istoria serviciilor secrete în perioada sovietică era un subiect tabuizat în societate, fapt ce a determinat imposibilitatea cercetărilor în această direcție, însă cu anumite excepții.

Totodată, aceasta nu a însemnat că nu au fost elaborate studii în domeniul respectiv; mai mult decât atât, chiar s-au scris lucrări, însă erau pentru circuit închis cu parafă secretă, destinate instruirii efectivului de securiști în cadrul Școlii Superioare a KGB-ului sovietic [6]. Una dintre aceste lucrări este un manual de curs, editat în 1977, ce se referă la istoria serviciilor secrete sovietice între anii 1917 și 1977 [6], fiind accesibil online grație deschiderii arhivelor din Letonia. În perioada după obținerea independenței de către Republica Moldova, istoriografia autohtonă, în general, a oferit puține studii dedicate serviciilor speciale ale Moldovei, nemaivorbind de subiectul ce vizează procesul de formare a efectivului Poliției Secrete a RSS Moldovenești în primii ani postbelici. Alegerea acestei teme drept subiect de cercetare reprezintă aspirația personală a autorului de a realiza un studiu bazat pe surse inedite, nevalorificate anterior.

Efectivul și sarcinile Poliției Secrete a RSS Moldovenești în primii ani postbelici

În acest compartiment vom întreprinde o analiză a efectivului NKGB-MGB RSS al Moldovenești în baza originii etnice a acestuia, a funcțiilor deținute pentru a confrunța această informație cu sarcinile pe care le realiza în cadrul serviciului și a determina dacă ele au avut influență asupra gradului de responsabilitate. Cercetarea materialelor de arhivă [3] și a surselor istoriografice [4, p.249-300; 5, p.133-960] a demonstrat că nu avem date absolut complete despre efectivul NKGB-MGB al RSS Moldovenești. Cu toate acestea, informațiile identificate în sursele documentare inedite și edite ne permit să descifrăm anumite tendințe referitor la politica de cadre a Uniunii Sovietice în formarea statelor de personal ale NKGB-MGB al RSS Moldovenești în prima decadă postbelică.

Menționăm că pentru o parte a efectivului NKGB al RSS Moldovenești au fost identificate date exacte privind numele, perioada de activitate, funcția deținută și originea etnică. Însă, pentru o altă parte a efectivului, sursele cercetate nu reflectă date complete, în special în ce se privește la apartenența etnică a acestuia. În unele cazuri, au fost identificate doar numele și prenumele ofițerilor NKGB (MGB) al RSS Moldovenești, dar care ne permit să deducem, cu un grad înalt de probabilitate, că aceștia nu făceau parte din rândul populației băștinașe basarabene (de exemplu, Iosif Laurentevici Mordoveț, Boris Grigorievici Cozacenco, Petru Vasilevici Evsiucov, Mihail Matveevici Eliseev, Ivan Ivanovici Jadobin, Milștein, Iurii Trofimovici Podobed, Mihail Mihailovici Iacovlev, Simion Cuzmici Țvignon¹ Nicolai Gheorghevici Gorikov, Mihail Ivanovici Borodkin, Serghei Ivanovici Polozov, Soloviov, Cuclicev, Râjov, Socolova, Golicov M.V., Petrov, Cașirin, Breanțev, Dubrovin, Maroanov, Grișenco, Conopelchin, Zacora, Suholozov, Fursov, Frolov, Mstislavțev, Paramzin, Vasiliev, Zacrevschii, Luchianet, Novikov, Culalaev, Soloviov, Salamatov, Rodin, Gavriil Grigorievici Starinov, Polozov, Cernîșev, Terentiev Ivanovici Cuzminov, Ivan Ivanovici Jadobin, Boris Ivanovici Corcemchin, Danilov, S.Crovatchin, Cazaculov, Ananiev, L.M. Cozacov, Bureac, Ostrețov, Serghei

¹ Simion Cuzmici Țvignon a început să activeze în MGB al RSS Moldovenești din anul 1946. Între anii 1949 și 1951 a deținut funcții de conducere în cadrul Direcției 2 (contrainformații și contraspionaj) a MGB al RSS Moldovenești. Din anul 1951 până în 1953 a ocupat funcția de ministru adjunct al MGB al RSS Moldovenești [4, p.295].

Ivanovici Polozov, Tolceanov, Pleasunov, Zaharov, Belousov, Ceailovschii, Leontiv, Barcari, Tolstenco, Criucov, Necrasov, Mișchileev, Matveev, Emliutin, Pilșikov, A.S. Sklearov, P.P. Ivanov, N.V.Norin², P.S. Grabovschi³, Cernișev, V.S. Pașin, Afanasov, Guliniuc, Soloviov, Procofiiev, Safatinov, Mocealov), [3, 4, p.249-300; 5, p.133-960; 7].

În baza datelor respective, se conturează tabloul care ne arată că, începând de la efectivul de conducere superioară a instituției, efectivul de comandă și execuție, conducătorii structurilor teritoriale și efectivul de execuție, inclusiv până la cel mai jos rang (spre exemplu, angajații care păzeau intrarea în sediile NKGB-ului RSS Moldovenești [3, 8]), era dominat de cadre alogene, în mare parte ruși și ucraineni.

Din cele 79 de persoane menționate mai sus, care au făcut parte din statele de personal ale NKGB-MGB-ului de-a lungul perioadei 1944 – 1953, conform surselor cercetate, doar un singur ofițer de securitate este atestat cu originea etnică de „moldovean”, Terentii Ivanovici Cuzminov⁴. Analiza datelor biografice indică faptul că deși Terentii Ivanovici Cuzminov era considerat de origine etnică „moldovean”, acesta s-a născut, a studiat și a activat în URSS, astfel încât conexiunea acestuia cu spațiul basarabean a fost inexistentă până la numirea lui în funcție în cadrul NKGB al RSS Moldovenești în 1944. Prin urmare, nu este clar în ce măsură Cuzminov era un veritabil etnic „moldovean”; deși nu avem date care ar proba acest fapt, putem presupune că părinții lui ar fi avut origini în raioanele din stânga Nistrului.

În documentele de arhivă cercetate de noi au fost identificate date valoroase referitor la **sarcinile NKGB-ului RSS Moldovenești la începutul activității sale în primăvara anului 1944**. Astfel, conform sursei documentare, la 25 mai 1944, șeful instituției, Iosif Mordoveț, a semnat în capitala temporară Soroca una dintre primele directive, generic intitulată în inventarul dosarului „Directiva privind munca cu agentura” [9]. Documentul semnat de Iosif Mordoveț, secretizat cu parafa „Strict secret”, chiar din primele rânduri transmite preocuparea liderului NKGB privind **performanțele contrainformative modeste** obținute de-a lungul a două luni de când teritoriul Moldovei a fost „eliberat”: „în pofida faptului că organele noastre activează timp de două luni pe teritoriul „eliberat” al Moldovei, activitatea operativă de agentură în republică se află la un nivel scăzut” [9, f.5]. În prima parte a documentului, conducătorul NKGB al RSS Moldovenești își exprimă nemulțumirea față de abordarea formalistă și eforturile insuficiente ale organelor teritoriale în procesul de constituire a rețelelor de agenți. De asemenea, colonelul Iosif Mordoveț remarcă că „recrutarea agenților se realizează, de cele mai multe ori, fără o chibzuire prealabilă și fără a fi determinată oportunitatea operativă” [9, f.5]. În a doua parte a documentului sunt transmise un șir de indicații în vederea înlăturării problemelor identificate în munca cu agentura. Printre indicațiile șefului NKGB al RSS Moldovenești observăm atenția deosebită acordată restabilirii legăturii cu agenții vechi, care urmau să fie supuși unei verificări minuțioase pentru excluderea provocatorilor și interpușilor în rețea [9, f.8]. Totodată, este evidențiată necesitatea „evitării elementelor de provocare în lucrul cu agentura și neadmiterea faptului ca agentul să fie plasat în centrul unor activități antisovietice sau să conducă formațiuni antisovietice” [9, f.7].

În același timp, din directiva la care s-a făcut referință *supra* deducem că NKGB-ul condus de Iosif Mordoveț opera pe teritoriul Basarabiei orientativ începând cu a doua jumătate a lunii martie, anul 1944.

La 26 mai 1944 este semnată directiva cu nr. 2/049 cu parafa „Strict secret”, în care comisarul Iosif Mordoveț **își exprimă nemulțumirea vădită față de conducătorii organelor NKGB al RSS Moldovenești**, susținând că „raportarea operațională din partea structurilor periferice ale NKGB față de comisariatul central se află la un nivel foarte scăzut. Rapoartele de activitate, mesajele speciale despre cele întâmplare, investigațiile de interes sporit și alte date, care neîntârziat trebuie să fie anunțate către NKGB de către organele periferice, nu sunt prezentate sau sunt prezentate cu mare întârziere, motiv din care NKGB nu poate transmite la timp indicațiile corespunzătoare pe dosarele de investigații, să informeze NKGB al URSS și CC al PCM(b) [9, f.11].

² În anul 1945, N.V. Norin ocupa, în cadrul NKGB al RSS Moldovenești, funcția de ofițer de gardă al secției raionale Chișcăreni a NKGB al RSS Moldovenești [8].

³ În anul 1945 P.S. Grabovschi ocupa funcția de ofițer de gardă în Direcția orașenească Tiraspol, NKGB al RSS Moldovenești [8].

⁴ Datele biografice ale lui Cuzminov Terentii Ivanovici atestă că acesta s-a născut în anul 1906, într-o familie de țărani, în satul Troițkoe, regiunea Bahmutsk, gubernia Ekaterinoslav, Imperiul Țarist. Membru al Partidului Comunist al URSS din 24.07.1930. A făcut patru clase în școala din satul Troițkoe (1918), a urmat studii de inginer de transport la Institutul de Muncă din Moscova (1931-1933). A fost încadrat în poliția secretă sovietică – OGPU – în anul 1933, după care a avansat în diverse posturi în instituția respectivă. Prima funcție ocupată în cadrul NKGB al RSS Moldovenești – șef al Secției transport a NKGB RSS Moldovenești, stația Bălți (octombrie 1944 - ianuarie 1946); ulterior a ocupat și alte posturi: șef-adjunct al Secției transport a NKGB-MGB (ianuarie 1946-august 1947), șef al secției raionale Comrat a MGB al RSS Moldovenești (august 1947-septembrie 1952). A decedat în noiembrie 1981, la Tiraspol [5, p.521].

Pe lângă nemulțumirile repetate exprimate de comisarul Iosif Mordoveț față de conducătorii subdiviziunilor instituției privind **modul incompetent** în care erau executate indicațiile sale și directivele NKGB al URSS și al RSS Moldovenești, conducătorul NKGB al RSSM semnaleză un **nivel modest** al activității de investigații a organelor periferice privind abuzurile și încălcările comise. Documentul cu nr.2/0117 din 10 iunie 1944, semnat de Iosif Mordoveț, explică că „inspectarea activității de investigație și analiza dosarelor de investigație transmise către NKGB al RSS Moldovenești din secțiile județene și raionale relevă că organele periferice ale NKGB încă nu au atins nivelul convenit în activitatea investigativă. Direcțiile județene ale NKGB-ului RSS Moldovenești gestionează inefficient activitatea investigativă în raioane, nu oferă suficient suport practic și, prin urmare, continuă să existe persoane arestate fără careva temeii, în baza materialelor neverificate, anumiți lucrători operativi ai subdiviziunilor județene și raionale ale NKGB nu respectă regulile elementare în activitatea de investigații, admit încălcări ale prevederilor Codului Procesual-Penal. De regulă, activitatea de investigații pe multe cazuri se realizează superficial și nesistematic, protocoalele de chestionare se întocmesc incompetent și fără acuratețe, în protocoale nu sunt indicate corectările, lipsește timpul începerii și încheierii interogării, traducătorii nu sunt informați despre responsabilitatea privind corectitudinea traducerii, conform art.89 al Codului Penal al RSS Ucrainene [9, f.38].

De asemenea, teatrul de război care cuprindea teritoriul Basarabiei în cel de-al Doilea Război Mondial dicta necesitatea trasării unor sarcini specifice din partea lui Iosif Mordoveț, șef al NKGB-ului RSS Moldovenești pentru organele teritoriale (subunitățile județene, raionale și orașenești ale NKGB-ului „moldovenesc”). În această ordine de idei, la data de 27 mai 1944 acesta semnează directiva privind „selectarea din rândul agenturii verificate a noilor candidați la recrutare apți pentru a fi antrenați în spatele adversarului cu misiuni informativ-diversioniste și sarcini speciale”. La selectarea candidaților și pregătirea recrutării, urmează să se țină cont de următoarele:

- a) agentura diversionistă să fie selectată din contingentul cu viziuni patriotice, care s-a manifestat loial în perioada Războiului de Apărare a Patriei;
- b) persoanele date să dispună pe teritoriul ocupat de inamic de posibilități de legalizare sau acoperire a prezenței acestora, conexiuni etc.;
- c) să aibă legături de rudenie pe teritoriul nostru, ca un element care ar garanta sau ar preveni eventuala trădare;
- d) să cunoască limbile germană, română sau moldovenească [9, f.16].

În aceeași directivă, Iosif Mordoveț solicită organelor teritoriale ale NKGB-ului RSS Moldovenești să transmită în adresa Secției 4 (informativ-diversioniste) a NKGB-ului RSS Moldovenești „toate ștampilele, sigiliile, blaturile și documentele ocupanților și ale instituțiilor acestora, inclusiv valuta străină” [9, f.16 verso].

Odată cu încheierea celui de-al Doilea Război Mondial, pomenirea Uniunii Sovietice într-un nou context internațional a determinat adaptarea sarcinilor și atribuțiilor NKGB(MGB)-ului sovietic la noile realități postbelice, atât la nivel central, cât și la nivelul republicilor unionale. În cazul RSS Moldovenești ilustrativ în acest sens este documentul parafat cu „Strict secret”, număr de înregistrare 3/98 din 16 decembrie 1946, semnat de ministrul Securității de Stat, general-maiorul Iosif Mordoveț, și de șeful Direcției 2 a MGB al RSS Moldovenești, maiorul Iakovlev, în care sunt menționate atribuțiile și sarcinile acestei Direcții după restructurările operate în decursul anului 1946. Conform acestui document „în legătură cu ultimele reorganizări ale organelor noastre și constituirii direcției de contrainformații, în atribuțiile sale intră:

- a) Desfășurarea luptei contra agenturii trimise sau recrutate în interiorul țării de către serviciile de informații engleze, americane și ale altor structuri informative ale Occidentului sau Orientului;
- b) Derularea activă a măsurilor operative de agentură în vederea depistării emisarilor oficiali, deconspirarea agenților serviciilor de informații care au luptat împotriva URSS (ai României, Germaniei, Japoniei), agenți care au fost lăsați pentru a se infiltra adânc în mediu și care au fost activi în perioada de ocupație sau care au fost trimiși în perioada curentă.
- c) Derularea activă a măsurilor operative de agentură în vederea demascării agenților serviciilor de informații străine, veniți sau intenționat dislocați în scopuri de spionaj în rândurile repatriaților. [...]” [10, f.253].

În mare parte, acestea erau trei mari priorități de activitate, aranjate în ordine ierarhică, ale Direcției 2 de contrainformații pe dimensiunea de contraspionaj a MGB-ului RSS Moldovenești, în urma restructurărilor

efectuate la începutul anului 1946. Totodată, atribuțiile Direcției 2 enumerate mai sus scot în evidență faptul că la nivelul anului 1946 pentru MGB al RSS Moldovenești, *adversarii numărul unu* ai serviciilor contrainformative ale URSS erau deja emisarii serviciilor de informații americane și engleze⁵, foști aliați din anii celui de-al Doilea Război Mondial. Complementar, sursele documentare de arhivă arată că demascarea și contracararea activității agenturii serviciilor de informații ale României, Germaniei etc., ce a fost prioritară în anii războiului pentru NKGB al RSSM, în anul 1946 este trecută pe plan secund.

Cercetarea surselor inedite pentru anii 1944, 1945, 1946 scoate în evidență că preocupările contrainformative ale NKGB (MGB)-ului RSS Moldovenești, în conformitate cu indicațiile de la Moscova, pentru demascarea agenturii serviciilor de informații engleze, încep din anul 1946. Respectiv, directivele semnate de Iosif Mordoveț, șeful securității a RSS Moldovenești, conform orientărilor venite de la Moscova, se refereau la identificarea exponenților spionajului anglo-american, în special în rândul repatriaților⁶. Acest fapt este confirmat de următoarele documente:

– Directiva din 5 martie 1946 cu nr. 2/20, cu titlul generic „Despre activitatea intensă a serviciilor de informații engleze”;

– Directiva din 30 iulie 1946 cu nr. 2/61, intitulată generic „Despre căutarea agenților serviciilor de informații engleze în rândul repatriaților” [10, f.53, f.152].

Prin urmare, în cadrul acestui articol am constatat că în toate documentele și sursele bibliografice investigate de noi au fost identificate 79 de persoane, toate având nume de origine doar slavă. Fapt ce denotă clar despre conturarea unei tendințe privind formarea statelor de personal ale NKGB-MGB al RSS Moldovenești în primii ani postbelici, preponderent din cadre alogene aduse din URSS, precum și limitarea accentuată a etnicilor români-moldoveni în funcțiile de conducere a instituției. Aflarea Uniunii Sovietice într-un nou context internațional în primii ani după încheierea celui de-al Doilea Război Mondial a determinat adaptarea sarcinilor și atribuțiilor NKGB(MGB)-ului sovietic la noile realități postbelice, atât la nivel central, cât și la nivelul republicilor unionale.

Concluzii

În rezultatul cercetărilor materialelor inedite de arhivă, a documentelor edite, precum și a surselor istoriografice, am formulat următoarele concluzii:

1. Cercetarea surselor istoriografice privind efectivul NKGB-MGB al RSS Moldovenești și confruntarea cu informațiile din sursele documentare inedite descoperite în arhiva Serviciului de Informații și Securitate al Republicii Moldova ne-a permis să concluzionăm că:

✓ Referitor la statele de personal/efectivul NKGB-MGB-ului RSS Moldovenești pentru perioada 1944-1953, au fost identificate 79 de persoane, printre care efectivul de conducere superioară a instituției, efectivul de conducere și, parțial, efectivul de execuție. În baza surselor arhivistice și istoriografice investigate am stabilit că toate cele 79 de persoane – cadre ale Poliției Secrete (NKGB-MGB) a RSS Moldovenești – venite din interiorul URSS. Nicio persoană nu avea origini din rândul populației RSS Moldovenești, majoritatea fiind de origine etnică rusă sau ucraineană, mai puțini bieloruși. Este evident că în perioada cercetată (1944-1953) în cadrul NKGB-MGB al RSS Moldovenești activau mai mult de 79 de persoane. Dar, faptul că în toate documentele și sursele istoriografice investigate de noi au fost identificate doar nume de origine slavă ne vorbește clar despre conturarea unei tendințe privind formarea statelor de personal ale NKGB-MGB-ului RSS Moldovenești, în primii ani postbelici, preponderent din cadre alogene aduse din URSS, precum și

⁵ În primii ani de după război, membrii Coaliției Națiunilor Unite au devenit dușmani: reîncepea confruntarea între lumea comunistă și lumea capitalistă. În atare condiții, această problemă a devenit extrem de actuală pentru organele de securitate. Activitatea contrainformativă s-a concentrat asupra combaterii spionajului anglo-american, care trimitea agenți pe calea aerului în misiuni speciale în spațiul sovietic, pentru culegerea informațiilor, organizarea sau stabilirea contactelor cu organizațiile antisovietice din URSS. Problema combaterii spionajului anglo-american era și în atenția conducerii țării și a partidului. Drept dovadă este decizia Comitetului Central al Partidului Comunist bolșevic al URSS din 20 august 1946 „Cu privire la intensificarea luptei cu agentura spionajului american și englez” [11, p.178, 179].

⁶ Primul act normativ în acest sens, emis de NKGB al URSS, a fost Circulara nr.115 din 30 octombrie 1945 *Cu privire la activitatea spionajului englez împotriva URSS*. După patru luni a fost emis un alt document: instrucțiunile NKGB al URSS din 6 februarie 1946 *Cu privire la identificarea agenților spionajului englez și american din rândul repatriaților*. Acesta se referea la refugiații plecați din teritoriile ocupate sau aflate sub influența sovietică și reînțorși (în mare parte forțat). Erau vizați transnistrenii, bucovinenii și basarabienii, refugiați în 1944 din fața amenințării comuniste în vestul României și readuși cu forța la est de Prut de către organele speciale sovietice, fiind considerați „cetățeni sovietici” [11, p.178].

despre limitarea accentuată a etnicilor români-moldoveni în funcțiile de conducere a instituției. Cu alte cuvinte, tendința atestată arată că scopul politicilor de cadre promovate de URSS în procesul formării efectivului Poliției Secrete a RSS Moldovenești, între anii 1944 și 1953, era de a aduce în funcții cadre alogene din interiorul Uniunii Sovietice, precum și de a limita la maximum numărul de cadre din rândul etnicilor români-moldoveni – populația majoritară a Moldovei sovietice. Menționăm că acest subiect a fost cercetat în măsura în care materialele inedite de arhivă și cele istoriografice studiate de noi au reflectat date cu privire la cadrele NKGB-MGB-ului RSS Moldovenești. Complementar, admitem cu o mare doză de probabilitate că în arhivele de la Chișinău ar putea exista dosare ce conțin date despre personalul NKGB-MGB al RSS Moldovenești din perioada 1944 – 1953, date ce ar putea completa acest subiect.

2. O altă concluzie desprinsă din studierea documentelor de arhivă reliefează că, începând cu 1944, efectivul NKGB-ului sovietic în Basarabia ducea o lipsă acută de cadre cu calificare profesională înaltă, experimentate și bine instruite. Nemulțumirile repetate și incompetența profesională semnalată de conducerea NKGB-ului RSS Moldovenești către efectiv sunt concludente în acest sens. Astfel, comisarul Iosif Mordoveț în mod repetat își exprimă vădit nemulțumirea față de încălcările admise în activitate, remarcând, totodată, lipsa de profesionalism al efectivului în executarea directivelor NKGB-ului URSS și al RSS Moldovenești. Prin urmare, din conținutul documentelor cercetate se evidențiază că efectivul nkgb-ist, preponderent cel al organelor periferice ale NKGB-ului din RSS Moldovenească, în procesul de constituire a rețelelor de agenți avea o „abordare formalistă”, iar „recrutarea agenților, de cele mai multe ori, se realiza fără o chibzuire prealabilă și fără a fi determinată oportunitatea operativă”. În același context, comisarul Iosif Mordoveț evidențiază că „deși organele noastre activează timp de două luni pe teritoriul „eliberat” al Moldovei, activitatea operativă de agentură în republică se află la un nivel scăzut”. De asemenea, sunt atestate remarce ale conducerii NKGB-ului RSS Moldovenești privind rapoartele de activitate ale organelor periferice, „care nu sunt prezentate, sau sunt prezentate cu mare întârziere, motiv din care NKGB nu poate transmite la timp indicațiile corespunzătoare pe dosarele de investigații, să informeze NKGB-ul URSS și CC al PCM(b)”. Urmare a inspectării activității de investigație și analizei dosarelor de investigații transmise către NKGB-ul RSS Moldovenești din subunitățile județene și raionale, conducerea instituției constată că continuă să existe persoane arestate fără careva teme, în baza materialelor neverificate, că anumiți lucrători operativi ai subdiviziunilor județene și raionale ale NKGB-ului nu respectă regulile elementare în activitatea de investigații, admit încălcări ale prevederilor Codului Procesual-Penal.

3. În condițiile confruntărilor militare în cadrul celui de-al Doilea Război Mondial, în mare parte resursele umane ale URSS au fost concentrate pe fronturile de luptă, iar cele mai bune cadre au fost trimise în zonele mai importante pentru sovietici, fapt ce explică lipsa acută de cadre înalt calificate și experimentate pentru organizarea și edificarea „Poliției Secrete” sovietice în RSS Moldovenească, în primii ani postbelici.

4. Odată cu încheierea celui de-al Doilea Război Mondial, Uniunea Sovietică fiind încadrată într-un nou context internațional, sarcinile și atribuțiile NKGB(MGB)-ului sovietic au fost adaptate la noile realități postbelice, atât la nivel central, cât și la nivelul republicilor unionale. Documentele de arhivă cercetate scot în evidență că sarcinile și prioritățile contrainformative ale NKGB-MGB-ului RSS Moldovenești, fiind în consonanță cu directivele Moscovei și corelate cu conjunctura externă, începând cu anul 1946, se concentrează prioritar pe demascarea agenturii serviciilor de informații occidentale. Din sursele documentare atestăm că din anul 1946 agenții anglo-americani încep a fi considerați *adversarii numărul unu* ai serviciilor contrainformative ale NKGB-MGB-ului RSS Moldovenești, iar demascarea agenturilor serviciilor de informații ale României, Germaniei etc. – o prioritate pentru NKGB-ul RSS Moldovenești în anii războiului, în anul 1946 a fost trecută în plan secund. Prin urmare, repetarea atribuțiilor și sarcinilor contrainformative ale Poliției Secrete a RSS Moldovenești în concordanță cu cele ale URSS în anul 1946 este, de fapt, prefața intrării Uniunii Sovietice într-o nouă eră a confruntărilor pe arena internațională, și anume – începutul erei Războiului Rece.

Referințe:

1. MALACENCO, A. NKGB-ul Sovietic pe Frontul Invizibil în Basarabia, martie–iunie 1944. În: *Studia Universitatis Moldaviae. Seria Științe Umanistice*, 2016, An. IX, nr.10(100), p.103-110.
2. MALACENCO A. Conlucrarea NKGB cu NKVD și SMERȘ în RSS Moldovenească (1944). În: *AKADEMOS, Revistă de știință, inovare, cultură și artă*, 2018, nr.4(51), p.89-95.

3. Arhiva Serviciului de Informații și Securitate al Republicii Moldova (ASISRM), F.a., inv. nr.6, d. nr.1, 3, 4, 9; 10, vol.18; 15, vol.30.
4. ЯКОВЛЕВА, А.Н. авторы-сост.: А.И.Кокурин, Н.В.Петров, *Лубянка: ВЧК–ОГПУ–НКВД–НКГБ–МГБ–МВД–КТБ, 1917–1991. Справочник* (Россия, XX век, Документы). Москва: МФД, 2003, 768 с.
5. ПЕТРОВ, Н.В. *Справочник. Кто руководил органами госбезопасности 1941–1954*. Москва: Звенья, 2010, 1000 с.
6. ДОРОШЕНКО, В.В., ЧЕБРИКОВ, В.М. *История советских органов государственной безопасности. Учебник*. Москва: Высшая Краснознаменная Школа КГБ, 1977. [Disponibil: <https://sites.fas.harvard.edu/~hpcws/istoria1.pdf>].
7. *Mai multe date biografice despre cekistul poliției secrete a RSS Moldovenească, Țvigin Simion Cuzmici*. Disponibil: http://shieldandword.mozohin.ru/personnel/cvigin_s_k.htm. [citat la 19.10.2019].
8. ASIS RM, F.a., inv. nr.6, d. nr.3.
9. ASIS RM, F.a., inv. nr.6, d. nr.1, fila sechestrului intern al dosarului nepaginată.
10. ASIS RM, F.a., inv. nr.6, d. nr.4.
11. MORARU, P. *Serviciile Secrete și Basarabia, dicționar 1918-1991*. București: Editura Militară, 2008, 319 p.

Despre autor:

Alexandru MALACENCO, doctorand, Școala doctorală *Istorie, Arheologie și Filosofie*, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: malacencoalexandru@yahoo.com

ORCID: 0000-0002-2782-4849

Prezentat la 20.09.2019